

Matteüs 20: 1-16, Ochtenddienst 18 september, De Hoeksteen, Schoonhoven.

Lezen: Exodus 20; 17, het tiende gebod.

Gemeente van Christus,

Jaloezie heeft ook goede kanten. Wanneer je jaloers bent op de positie of de prestaties of de bezittingen van een ander ... dan kan dat een stimulans zijn om je best te doen om dat ook te bereiken. Jaloezie kan op een positieve manier motiverend werken.

Maar net als drank of andere verslavende middelen of bezigheden, heeft jaloezie ook een donker kant. Het is vaak lastig om een beetje maat te houden. Want er zijn *altijd* wel anderen die het beter hebben of doen dan jij, die handiger zijn, of meer getalenteerd, die een leuker gezin hebben, aan wie het succes kleeft als een stukje plakband. Wanneer wij onszelf altijd maar met anderen blijven vergelijken, dan worden geluk en innerlijke vrede een altijd wijkende horizon. *Houd maat, als het om je jaloerse gevoelens gaat. Vergelijk jezelf niet alsmaar met een ander. Wees jezelf, wees vrij* – daar gaat het om in het laatste gebod.

Neem die werkers van het eerste uur uit de gelijkenis. Ze zijn aangenomen voor een dag werk. Zijn dus niet werkeloos. Ze hebben een rechtvaardige loonafspraken met hun werkgever: één denarie voor een dag werk op de wijngaard. Een denarie was een bedrag dat genoeg was om een gezin een dag van te laten leven. Stel nu dat er verder niets gebeurd was, dan hadden ze de hele dag gewerkt, van het eerste tot het 12e uur (dat is van 6 uur 's ochtends tot 6 uur 's avonds), en dan waren ze **tevreden** met hun denarie op zak naar huis gegaan.

Maar er gebeurt wel iets op die wijngaard – zoals zo vaak in het leven. Er gebeurt altijd wel wat. Om de drie uur gaat de eigenaar even weg om er nieuwe dagloners bij te halen.

Waarschijnlijk is hij bang dat het werk op zijn wijngaard niet afkomt. Op het 3e uur (= onze tijd 9:00 uur), het 6e, (= middaguur), op het 9e (= 3 uur 's middags) en ... je zou verwachten ook op het 12e uur. Maar de rekenkundige reeks wordt doorbroken: vlak voor het eind van de werkdag, op het 11e uur, gaat de eigenaar nog één keer naar het plein om er een paar dagloners te halen.

En als er aan het eind van de dag wordt afgerekend, te beginnen bij hen die het laatst zijn aangekomen, dan krijgt iedereen evenveel: 1 denarie. Dat betekent dat iedereen een rechtvaardig loon krijgt, dat voldoende is om vrouw en kinderen een dag van te laten leven. Iedereen krijgt genoeg. De economie van het genoeg.

Maar dan sluipt het virus van de jaloezie, van de rancune in de harten van de werkers van het eerste uur. Zij gaan vergelijken... Ze vergelijken hun eigen lange werkdag met die van de parttimers, en dan is het afgelopen met hun tevredenheid. Een heilige verontwaardiging borrelt op. **Dit is niet eerlijk.** Er is heel veel niet eerlijk in dit leven.

We begrijpen hun verontwaardiging. Die babybombers konden maar met de VUT, en die hadden waardevaste pensioenen. Maar de groep die daarop volgde, en die de VUT van hun voorgangers mochten betalen, en steeds hogere pensioenpremies... die vissen nu massaal achter de boot. **Dat is niet eerlijk.** Niet, dat er honger wordt geleden, men heeft nog wel genoeg – maar in vergelijking met de baby-boomers...

En zo wijzen we in tijden van bezuinigingen allemaal naar elkaar: werkenden en gepensioneerden, kunstenaars en ontwikkelingswerkers, de vakbonden en de werkgevers. En we voelen ons allemaal **slachtoffer**.

Als **Jona**, die het niet kon hebben dat God op het laatste moment besluit Nineve niet te verwoesten. Dat al die mensen in Ninevé ongelooflijk geluk hebben.

Als **de broer van de Verloren Zoon** die altijd keurig thuis bleef en hard werkte – en die het niet kon hebben toen zijn broer berooid weer thuis kwam en hun vader liet nota bene het gemeste kalf voor hem slachten.

Jaloers zijn en je slachtoffer voelen – dat zijn broer en zus.

De werkers van het eerste uur gaan **klagen**. De oude Statenvertaling heeft in vers 11: ze gaan **murmureren**. Zoals het volk Israël in de woestijn ging **murmureren** bij Mozes, zo gaan de werkers van het eerste uur murmureren bij de landheer: 'Die laatsten hebben één uur gewerkt en u behandelt hen zoals u ons behandelt, terwijl wij het onder de brandende zon de hele dag hebben volgehouden.'

Ze hadden ook kunnen zeggen: Wat fijn dat wij het grootste deel van de dag tenminste niet werkloos waren, - wij wisten de hele dag al dat we vanavond tenminste eten op tafel zouden hebben. Of: Gelukkig dat die parttimers nu tenminste ook eten kunnen kopen voor hun gezinnen. Of: Bedankt dat wij de hele dag mochten samenwerken met collega's en voor een baas met het hart op de goede plaats. Of: Het regende tenminste niet (dat zouden wij Nederlanders zeggen.) Dat zeggen ze allemaal niet. Ze zeggen ook niet dat 1 denarie een onrechtvaardig loon is voor een dag werken. Wat ze wel doen, is dit: ze vergelijken zichzelf hard op met die anderen, en dan zeggen ze dat ze zich tekort voelen gedaan.

Jaloezie. Rancune.

'Beste man,' antwoordt de landheer dan... In het Grieks staat er één woord dat **'vriend'** betekent. Dat woord vriend komt drie keer voor in het NT, alle drie de keren in het Matteüsevangelie. Voor het eerst in deze gelijkenis. In Matteüs 22:12 klinkt het in de gelijkenis over het Koninklijke bruiloftsmaal, als de koning tegen een van de gasten zegt: 'Vriend, wat doe je hier zonder bruiloftskleed?' Als de man dan niets te zeggen weet, wordt hij buiten de deur gezet. En de derde keer dat het woord 'vriend' klinkt, is als Judas Jezus met een kus verraadt (Mat. 26:50). Dan zegt Jezus: 'Vriend, ben je daarvoor gekomen?' Met zulke vrienden heb je geen vijanden meer nodig, zeggen we dan.

We horen dus een toon van afkeuring, wanneer we de landheer horen zeggen: 'Vriend,' zegt de landheer, 'ik behandel je toch niet onrechtvaardig? Je hebt toch ingestemd met het loon van 1 denarie?' Mag ik met mijn geld niet doen wat ik wil? Is jouw oog boos omdat ik goed ben?'

Zoals alle gelijkenissen van Jezus, blijft ook deze gelijkenis voor ons iets vreemds en ongemakkelijks houden. Het is een gelijkenis over het Koninkrijk der Hemelen – en daar gaat het nu eenmaal anders aan toe dan in het Koninkrijk der Nederlanden.

In het Koninkrijk der Hemelen geldt een ander recht – een recht dat vooral genade is.

In het Koninkrijk der Hemelen gelden andere wetten: de eersten zijn er de laatsten en de laatsten de eersten.

In het Koninkrijk der Hemelen gelden niet de wetmatigheid van jaloezie en rancune, maar de wetmatigheid van de liefde en barmhartigheid.

Laten we eerlijk zijn: we kunnen ons in het spoor van Jezus nog zo oriënteren op de wetten van het Koninkrijk der Hemelen, maar ze houden tegelijk iets weerbarstigs in het dagelijkse leven...

Iets in ons verzet zich tegen al die genade, en dan vooral tegen die genade die niet alleen onszelf maar ook anderen geldt.

Ik vond een commentaar die deze gelijkenis vanuit een heel andere invalshoek uitlegt. In die uitleg zijn **wij** (wij christenen, wij gedoopte heidenen) de werkers van het laatste uur.

De wijngaard, dat is Israel. De werkers van het eerste uur waren de aartsvaders. Dan, in het derde uur, komen Mozes en Aaron erbij, en de Hebreëën die uit Egypte wegtrekken. In het zesde uur voegt het koningschap zich bij de werkers in de wijngaard: David, Salomo, enz. In het negende uur, in de middag, sluiten de grote en kleine profeten zich aan. En dan wordt het avond: Israel wacht op de komst van de Messias, de voltooiing van de schepping. Maar voor het twaalfde uur slaat, gebeurt er iets onverwachts. Op het elfde uur voegen vanuit alle volkeren de volgelingen van Jezus zich bij de werkers in de wijngaard. Ook de heidenen, ook wij, worden erbij geroepen, om samen met Israel de Messiaanse Voltooiing af te wachten.

Israel zat niet op ons heidenen te wachten. In de tijd dat Matteüs zijn evangelie schreef, wilde de synagoge niets van de kerk weten. 'Wij zijn toch het uitverkoren volk,' reageerde Israel jaloers.

'Laat die onbesneden heidenen het zelf uitzoeken,' zei Israel rancuneus.

In deze uitleg worden wij christenen niet zozeer aangesproken op onze jaloezie en rancune... In deze uitleg zijn **wij** het die als een soort kansloze asielzoekers op het allerlaatste moment toch nog begenadigd worden en een verblijfsvergunning voor het Koninkrijk der Hemelen krijgen... In deze uitleg zijn wij niet jaloers, maar zijn het de anderen die jaloers zijn op ons!

Inmiddels wachten wij christenen samen met Israel al bijna 2000 jaar op de Wederkomst van de Messias. Wij, messiaanse nakomertjes zijn inmiddels ook al weer veteranen geworden, met jaloerse en rancuneuze trekken...

Maar het evangelie houdt ons telkens weer het beeld voor van die landheer die alle werkers in de wijngaard het volle pond geeft. Iedereen die bij Hem komt, of het nu vroeg of laat is, biedt God een volle beker genade aan. En het is met die genadebeker net als met de meel in de kruik van de weduwe van Sarfat (1 Kon. 17): die genade raakt maar niet op. Voor iedereen is er genoeg. Want het is met de genade als met de liefde: wanneer we de genade en de gedeeld worden, wordt het niet minder, het wordt alleen maar meer.

Amen.

Ds. Frans-Willem Verbaas